



Media: ΕΣΤΙΑ

Page: 1,27

Published at: 19-01-2025

Author: Surface: 977.13 cm<sup>2</sup> Circulation: 1080

Subjects:



 **Χ. Γ. ΔΗΜΑΚΟΠΟΥΛΟΥ** Τό αίνιγμα πού λέγεται Αλέξανδρος Μαυροκορδάτος **Σελ. 27**



ΒΙΒΛΙΟ

# Τό αίνιγμα πού λέγεται Αλέξανδρος Μαυροκορδάτος

Κριτική - παρουσίασις: Χαρίκλεια Γ. Δημακοπούλου

Λίγο πριν από τις γιορτές εκκυκλοφόρησε το νέο βιβλίο της κ. Λύντιας Τρίχα για τον Αλέξανδρο Μαυροκορδάτο: *Αίνια Τρίχα, Αλέξανδρος Μαυροκορδάτος. Ο έμμενους της του συνταγματικού κράτους* (έκδ. Πατάκη, σελ. 782, ευρώ 25). Το βιβλίο αυτό γραφτόν για σειρά ετών, καθώς μόνον η πρωτογενής αρχαική έρευνα για την σύνθεσή του ήταν και δύσκολη και χρονοβόρα και απαιτητική. Η σχετική βιβλιογραφία πού έπρεπε να έρευνήθη έξι ίσου πλούσια και ιδιαίτερος άνωτατική, εν πολλοίς άρνητική ή έλλειπτική. Τα προβλήματα έρμηνείας των γεγονότων μεγάλα και δύσχερη. Αλλά μετά τόν δύσκολο άγωνα άναμετρήσεως με όλα αυτά τά ζητήματα, η συγγραφέως έξήλθε νικήτρια και τό βιβλίο είναι στην διάθεση του άναγνωστικού κοινού. Μάλιστα, όπως συνέβη και με τά δυο μεγάλα προηγούμενα της κ. Τρίχα, τίς βιογραφίες του Σπυριδωνος και του Χαριλάου Τρικούπη, είναι βιβλίο γραμμένο όχι μόνον για την έπιστημονική κοινότητα, αλλά και για τό ερύτερο καλλιερμημένο κοινό. Είναι γραμμένη στην γραμμική των άγγλοσαξονικών αντίστοιχων, με στόχο νά δώσει ολοκληρωμένη εικόνα του βιογραφουμένου όχι μόνον ως πολιτικού πρωταγωνιστού αλλά και ως άνθρωπου.

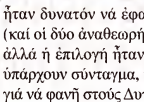


Ο Αλέξανδρος Μαυροκορδάτος γεννήθηκε στην Κωνσταντινούπολη τό 1791, στις 3 Φεβρουαρίου. Ήταν γόνος άριστοκρατικής φαναριωτικής οικογενείας, με καταγωγή από την Χίο εκ πατρός, και εκ μητρός γόνος της έξι ίσου άριστοκρατικής φαναριωτικής οικογενείας Καρατζά. Τό περιβάλλον στο όποιο άνετράφη ήταν σαφώς πλεονεκτικό και καλλιερμημένο, όχι μόνον με την έννοια των μορφωμένων ανθρώπων της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, αλλά και της Δυτικής Εύρωπης. Μαθήτασε στην Μεγάλη Σχολή του Γένους και τό 1812, σε πολύ νεαρή ηλικία, μόλις 21 ετών, προσελήθη από τόν εκ μητρός θεό τόν Ιωάννη Καρατζά ως γραμματέως, για νά τόν συνοδεύσει στην Βλαχία, της οποίας ή ήγεμονία του είχε άνατεθεί. Κοντά στον Καρατζά έξελείχθη μέχρι τό ύψηλο αξίωμα του ποστελνίκου και έζησε

την νομοθετική διαδικασία εκεί, με την παρέμβαση τόν βουγάρον για άναστολή των μεταρρυθμιστικών και έκσυγχρονιστικών προθέσεων του Καρατζά. Ήταν έξαιρετικό «φροντιστήριο» για την πορεία του στην Ελλάδα. Ακολούθησε τόν θεό του στην εγκαίρη φυγή, τό 1818, προς την Κεντρική Ευρώπη, για λόγους άσφαλείας, με πρώτον σταθμό την Γενεύη και δεύτερον την Πίζα, όπου ήταν ήδη εγκατεστημένος ό Μητροπολίτης πρώην Ουγγροβλαχίας Ήνριπας και είχε σχηματισθή γύρω του κύκλος Έλλήνων φοιτητών και λογίων. Εκεί ένεταγή και ό Μαυροκορδάτος και σιγά-σιγά γνωρίσθηκε και με τόν κύκλο των Άγγλων, με επί κεφαλής τόν Λόρδο Βύρωνα και τόν έτερο ποιητή Πέρσο Σέλλεϋ. Η σχέση με τούς Άγγλους, πού όλοι άνιχαν στον χώρο των Φιλελευθέρων, έπεισε τόν Μαυροκορδάτο ότι τό έργεήριμα της έλληνικής ελευθερίας έπρεπε νά στηριχθή από την Άγγλία, για νά ειωδοθή.

Άρχισε νά όνειρεύεται ένα κράτος Έλληνικό, συνταγματικό και δημοκρατικό, φιλελεύθερο, χωρίς νά έχη σαφή εικόνα άκόμη πώς αυτό θά μπορούσε νά έπιτευχθή και πού άκριβώς καθεστώς θά έπρεπε νά έχη. Ποτέ δέν έκλινε υπέρ της ρωσικής βοήθειας, γιατί δέν πίστευε σε αυτήν μετά την δραματική έμπειρία των Ορλωφικών, πού είχαν ζήσει οι γονείς του. Έπίσης είχε διαγνώσει ότι τό «άστρο» της Γαλλίας είχε δύσει όριστικά σε έπίπεδο μεγάλης στρατιωτικής ισχύος, μετά την μάχη του Βατερλώ. Μικρές έλπίδες συνέχισε νά τρέφει για τό ένδοξο έργο της Αυστριακής βοήθειας ως τό 1820, όποτε έπέισθη όριστικά ότι ή ειρηνευτική ρεαλιστική και συντηρητική πολιτική του Μέττερνιχ δέν άφηνε έλπίδες. Μόνη Δύναμις με ισχύ και ένδιαφέρον για την Ελλάδα άπέμενε ή Άγγλία. Και υπήρχε ή έλπίδα ότι ό κύκλος των φιλελευθέρων λογίων και των συμπαθούντων πολιτικών θά ήταν δυνατόν νά έπιπράσει ευρύτερα την άγγλική κοινή γνώμη και συνεπώς και την κυβέρνηση. Αυτός ήταν ό λόγος πού έπέλεξε την τοποθέτησή του υπέρ της Άγγλιας. Όπως πολύ όρθά υποστηρίζει ή κ. Τρίχα στο βιβλίο της, οι Έλληνες πού έσημάτισαν λίγο άργότερα στην άγωνιστική Έλλάδα τά τρία κόμματα, Άγγλικό, Γαλλικό και Ρωσικό, έπέλεξαν μία των Τριών Δυνάμεων όχι ως πράκτορες των δικών της συμφερόντων αλλά με την πεποίθηση ότι αυτή θά μπορούσε νά στηρίξει άποφασιστικά την Έλληνική Ανεξάρτησία.

Τό βιβλίο μελετά προσεκτικά την δράση του Μαυροκορδάτου κατά τόν Άγωνα και στις πολέμικες στιγμές πού ή στάσις του ήταν πολύ σημαντική (Α' πολιορκία του Μεσολόγιου), και βεβαίως στις θεσμικές στιγμές πού ό ρόλος του υπήρξε καθοριστικός (Α' Εθνική Συνέλευσις, 1821-1822) για την διακήρυξη της Ανεξαρτησίας και την σύνταξη του πρώτου Συντάγματος του Άγανος. Ο Μαυροκορδάτος ή έφερε ότι, υπό τίς άγριες συνθήκες ενός όλοκληρωτικού πολέμου, πολύ λίγο θά ήταν δυνατόν νά εφαρμισθή τό Σύνταγμα (και οι δύο άναθεωρήσεις του, 1823, 1827), αλλά ή έπιλογή ήταν κομβική. Έπρεπε νά υπάρχουν σύνταγμα, κυβέρνησις και βουλή για νά φανή στους Δυτικούς ότι δέν έπρόκειτο περί έξεγέρσεως άγριων ανθρώπων, έστω Χριστιανών, με στόχο καθαρός άρπαγής της έξουσίας και των πόρων του τόπου, αλλά περί συγκροτημένης προσπάθειας για την άνάκτηση του άπολοσθέντος άγαθού της ελευθερίας, της ιδιοκτησίας, της αξιοπρεπείας και της ελευθερίας άναπτύξεως Χριστιανών. Μές προσέφερον τά νέες πληροφορίες για τόν ρόλο του Μαυροκορδάτου στην έπίμαχη υπόθεση της Αιτήσεως Προστασίας προς την Άγγλία τό 1825, αλλά και για την σύναψη των Άγγλικών Δανείων της Ανεξαρτησίας, πού είχαν μακροπρόθεσμο ρόλο στην πορεία για την διεθνή άναγνώριση. Εκτίθεται πλούσια και ή δράσις του Μαυροκορδάτου κατά την Καποδιστριακή περίοδο, καθώς και τά αίτια της αντίθεσέως του προς τόν Καποδίστρια και τό δικτατορικό καθεστώς του. Όμως, τό βιβλίο μάς παρέχει και πλούσιο υλικό για την λιγότερο γνωστή ευρύτερα δράση του Μαυροκορδάτου κατά την βασιλεία του Όθωνος. Η άποστολή στο Μόναχο και τό Βερολίνο, ή ζωή του «έν έξοριαν», υπηρετώντας πάντοτε τά έθνικά συμφέροντα, ή έπιστροφή στην Ελλάδα και ό ρόλος του κατά τό 1843-1844, ή σύντομη κυβέρνησις πού 1854-1855, υπό άγγλογαλλική Κατοχή του Πειραιώς και των Αθηνών, και μετά ταύτα ή άπόσυρσις στον ιδιωτικό βίο. Η εκδίκισις της Ιστορίας υπέρ του Μαυροκορδάτου ήλθε τό 1863, όταν στην Β' εν Αθήναις Εθνική Συνέλευση έξελέγη πρόεδρος της Επταπόρης συ-



ντάξεως του νέου Συντάγματος, της βασιλευομένης δημοκρατίας. Ο κύκλος πού είχε άνοιξει τό 1821 στο Μεσολόγγι και τό 1822 στην Πιάδα (Νέα Επίδαυρο) έκλεινε θριαμβευτικά τό 1863 με κράτος πού είχε πλέον έδραιωμένη υπόστασις, πλήρη διεθνή άναγνώριση, την άγγλική εύμένια και έπέλεγε ελευθέρως του φιλελεύθερη μορφή του πολιτευμάτος του! Απεβίωσε στην Αίγινα τό 1865. Στην ιδιωτικό βίο ό Μαυροκορδάτος υπήρξε βαθιά έρωτευμένος σύζυγος προς την άγαπημένη του Χαρίκλεια Ίακ. Αργυροπούλου, με την οποία απέκτησαν έξι παιδιά, εκ των οποίων επέζησαν μόνον τά δυο. Τά πρώτα παιδιά: Νικόλαος (1831-1837), Έλπινική (1833-1835), Κίμων (1834-1837) και Έλένη (1836-1837) απέβισαν σε παιδική ηλικία, και πολύ κοντά μεταξύ τους, τά τρία δέ τό 1837, τό ένα μετά τό άλλο. Τό πλήτημα ήταν πολύ βαρύ για τό ζεύγος Αλεξάνδρου και Χαρικλείας και, για μία φορά, τό πηγαίο και ζωηρό γέλο του Αλεξάνδρου (κάτι πού τόν έχαρακτηρίσε σε όλη την ζωή του) έσβησε από τά χείλη του. Ήλθε όμως ή γέννησις του Νικολάου (1837-1903) και λίγο μετά του Γεωργίου (1839-1902), για νά ξαναδώσει έλπίδα στο ζεύγος.

Ο Μαυροκορδάτος ήταν καλός συζητητής, έλάτρευε την μουσική (την ευρωπαϊκή έννοείται) και κυρίως την όπερα, μαριωδής κανιστις και πολύ κοινός μέχρι βαθύτατου γήρατος. Ως νέος, στά χρόνια της Ιταλίας, έκαμε πολύ γρήγορα τό μεγάλο άλμα της μεταστροφής στην δυτικοευρωπαϊκή ένδυμασία, εγκατελείποντας χωρίς νοσταλγία τά καρτάνια του αξίωματος του ποστελνίκου και τίς συνήθειες του Φαναριώτου άρχοντος. Τό βιβλίο μάς παρουσιάζει σφαιρικά την μορφή του Μαυροκορδάτου, πού έχει πράγματι άδικηθή σοβαρά από την βιβλιογραφία και ίσως και από την Ιστορία. Αναδεικνύεται ένας άνθρωπος πολύ άνθρωπινος, πολύ πραγματικός, με άρχές και ιδέες στις όποιες παρέμενε πιστός μετά πάθους, αλλά και ρεαλιστής. Ευτύχησε νά αντιπροσωπεύει την Ελλάδα στις σημαντικότερες ευρωπαϊκές πρωτεύουσες του 19ου αιώνος: Μόναχο, Βερολίνο, Λονδίνο και Παρίσι. Τό κόστος ζωής σε όλες, αλλά κυρίως στο Λονδίνο, τόν έγονάτισε οικονομικά, καθώς δέν διέθετε περιουσία και στηριζόταν στον μισθό του. Η γάμψη δέν έλειπε από την ζωή του, αλλά και τό πένθος. Η πολιτική του πορεία παραμένει ένδι-

αφέρουσα και καταγράφεται με άμερόληπτο βλέμμα από την κ. Τρίχα. Στηρίζεται ή περιγραφή της σε αρχαικές πηγές, πού έπιτρύχουν νά δούμε τά πράγματα από κοντά και όπως τά έζησε ό πρωταγωνιστής του βιβλίου. Έμποικεί μεγάλο ένδιαφέρον τό γεγονός ότι ό Μαυροκορδάτος δέν θέλησε μετά τό 1831 νά νιοθετήσει ποτέ εύθείως άντιπολιτευτικό ρόλο, παρ' ότι τόν προσήγγισαν πολλοί και κυρίως ό ολογερός και δυναμικός Κωλέττης. Τό τραύμα από την πυρπόληση του στόλου στον Πόρο από τόν Ανδρέα Μιαούλη και, λίγες εβδομάδες άργότερα, ή δολοφονία του Καποδίστρια στο Ναύπλιο εσφάρισαν τόν Μαυροκορδάτο και τόν ώδήγησαν από τό 1833 και έξης σε ήπιες αντίδράσεις και προσπάθειες διά της πειθοής.

Μακάρι, τώρα πού συμπληρώθηκαν 200 χρόνια και πλέον άνεξαρτήτου βίου του πρώτου μας, νά άρχισή ή επαναξιολόγηση των μεγάλων μορφών του Άγανος, τόσο των στρατιωτικών όσο και των πολιτικών. Λείπουν σαφώς σοβαρές και τεκμηριωμένες βιογραφίες σαν την παρούσα για μορφές όπως π.χ. ό Κολοκοτρώνης, ό Καραϊσκάκης, ό Γεώργιος και ό Λάζαρος Κουντουριώτης, και φυσικά οι μεγάλοι ιεράρχες και πολιτικοί του Άγανος, ό Παλαιών Πατρών Γερμανός, ό Πορφύριος Άρτης, ό Ιωσήφ Ανδρούσης. Είναι καιρός νά προσεγγίσουμε τά πρόσωπα χωρίς διάθεση άγιογραφίας ή δαιμονογραφίας. Τά άπομνημονεύματα των Άγωνιστών είναι χρησιμη πηγή αλλά όχι άλάθησις, καθώς εγράφησαν κυρίως για νά δικαιώσουν τούς γράφοντες και νά αναδείξουν την συνεισφορά τους. Βιογραφίες όπως ή παρούσα προσφέρουν σφαιρική προσέγγιση και καθαρό βλέμμα στους ανθρώπους και τά έπιτευγμάτα τους, τόν ρόλο τους στην διαμόρφωση των γεγονότων. Έλικώς, αυτό είναι ή Ιστορία: ή έπίδρασις των ανθρώπων στο σύνολο της κοινωνίας και την πορεία των κρατών και της κοινωνίας. Όφείλονται θερμές εύχαριστίες στην κ. Τρίχα για την συνεισφορά της και τόν δρόμο πού άνοιξε. Θά έλεγα μάλιστα ότι σε κάθε νέα βιογραφία πού μάς προσφέρει είναι ή γραφή της ώρμότερη και γλαφυρότερη! ▲▼

